

a nemzeti színház 25 éve

Egy-egy évad munkájába beletekinteni is izgalmas, érdekes feladat. De az évfordulók kínálta visszatekintések és értékelések különösen vonzóak. Önként kínálkozik most a lehetőség, hogy áttekintsük színházunk elmúlt 25 évének történetét - természetesen a teljesség igénye nélkül fogva a munkához.

1969. okt. 11.-én és 13.-án három különböző darab bemutatásával kezdte évadját a Szegedi Nemzeti Színház. Ez a három bemutató ünnepet jelentett. 25 évvel ezelőtt érkeztek az első felszabadító csapatok a városba. De ez az ünnep nemcsak Szeged felszabadulásának szólt, hanem megemlékezés volt a színház államosításáról, újjászületéséről is.

1945 zürzavaros hónapjaiban az ujságok híradásai szerint zökkenőhöz ért a színház; "Mi lesz a szegedi színház sorsa?" - kérdi a Délmagyarország, majd így panaszkodik - "nincs igazgató, nincs szervezkedés."

Ugyanekkor azonban a KMP fórumain megkezdődik a harc a színház feltámasztásáért. Megfogalmazzák az új színház programját, bár még csak általánosságban: "... Az új színház, a demokrácia színháza mást akar, mint az eddigi, a kiváltságosok, a művelt középosztály színháza.

Többet, jobbat, szebbet akar, mint elődje. Az új színház nem akar csak szórakoztató üzem lenni, hanem tanítani, nevelni akar, a szépre, a jóra, az emberségesre ..." Bizony naivan hangzanak ma már ezek a szavak. De gondoljuk csak el, micsoda nehéz feladat volt a szándékból valóságot teremteni, és milyen nagyszerű!

A KMP ankétján program rajzolódott ki, melynek egyes pontjai még ma is érvényesek, elsősorban ami a közönség izlésének javítását illeti. "Komoly dráma-és operakultuszt kell teremteni Szegeden, ezzel kell nevelni az operettek által fertőzött izlésű közönséget a művészi szép élvezetére." Nos, ma már bátran mondhatjuk, hogy egy pontban teljesült az akkori terv: az operakultusz megteremtése sikerült. Ami az operett~~et~~ kiirtását illeti, még sokáig problémát fog jelenteni.

1945. szeptember 2 fontos dátum a szegedi színház életében: a Minisztertanács nemzeti színházi rangra emelte a Városi Színházat, és államosította. Így lett az ország harmadik államosított színháza az Operaház és a budapesti Nemzeti Színház után. Ugyanekkor a színház huszmillió pengő szubvenciót kapott, valamint a Kolozsvári Nemzeti Színház ruhatárának és műszaki felszerelésének 70 %-a Szegedre került. Szeptemberben "Thespis modern kordéján" /teherautón/ Szegedre érkezett az új igazgató: Lehotay Árpád.

Az újjászervezett társulat három részből állott: opera-, operett- és prózai társulat. A ma színházlátogató egyetemistája számára az akkori "nevekből" a következőket érdemes említeni: Petur Ilka, Kőműves Erzsi, Deák Sándor, Rajz János. Az operatársulat tagja volt Simándi József, Szabadi József. A zenei vezető Vaszy Viktor.

A színház végül is 1945. december 22.-én nyílt meg ünnepi külsőségek között. Zilahy Lajos a "Tizenkettedik óra" című drámáját mutatták be.

Az 1969-70-es évad tervezett bemutatóinak száma 12. Az 1945-46.

szezonban 24 darab premierjére került sor. Csupán 1946 márciusában 7 bemutató előadás zajlott le. Színpadra került többek között a *Carmen*, a *Denevér*, a *Pillangókisasszony*, a *Rigoletto* - csupa népszerű, klasszikus opera. A drámák sorában Csehov: *Leánykérés*, Katajev: *A kör négyszögesítése*, Maugham: *A szent láng* és Shakespeare: *Vihar* című darabja került bemutatásra.

1950-ig évente 25-30 darabot mutatott be a Nemzeti Színház. Az 1949-50-es évadban már "csak" 15 bemutatót tartottak. A színre került drámák között megjelentek az első ugynevezett tematikus darabok. Ma már a színház iránt érdeklődők - hál' istennek - csupán hírből ismerik az olyan drámákat, mint Mándi Éva "*Hétköznapiak hősei*" című műve, vagy Földes Mihály "*Mélyszántás*"-a. Vajon miféle színjátszás alakult ki abban az időszakban, amikor az újságok hasábjain a következő sorok jelentek meg - melyeknek tartalmát sok szakember követte is - "1949-ben vagy 50-ben elég egy magyar nehézipari üzem bemutatni olyannak, amilyen. Az élethű ábrázolás már önmagában is teljesíti a művész agitációs feladatának jelentős

részét."

Ma már derülünk a következő írói gyakorlaton: "Mándi Éva két hónapig dolgozott nehéz fizikai munkán a Martin -kemenz mellett, mielőtt hozzákezdett darabja megírásához."

Arról az időszakról van szó, amelyben a színészt még másféle megszólítás illette, mint manapság. Akkoriban még ők is "elvtársak" voltak. Arról az időszakról van szó, amelyben az író feladata annak a harcnak az ábrázolása volt, amellyel a dolgozók 30 tonna helyett 35 tonnát termeltek. S a kritika azt várta az íróktól, "... hogy épülő szocializmusunk hőseit egyrészt a maguk nagyszerűségében, kicsinyes emberi gyöngegségek nélkül mutassa be, másrészt mégis élő valóságukban."

Arról az időszakról van szó, amelyben a színészek gépállomásokra jártak, hogy ismerkedjenek ábrázolandó figuráik életbeli hasonmásával, hogy a dolgozók előtt tartsanak próbákat. Vitaesteket rendeztek, ahol az öntudatos munkások képviselői általában így fejezték be felszólalásukat: "Köszönjük az elvtársaknak a művészi produkcióját, sokat tanultunk belőle, leginkább aztat, hogy szívéssan kell küzdenünk a falusi kulákság, valamint a klerikális reakció ellen."

Arról a korszakról van szó, amelyben újtipusú színészekről tudósít a Delmagyarország: "A tűzoltó-laktanya táján jókedvű társaságra leszünk figyelmesek. Színészek, a Szegedi Nemzeti Színház tagjai. De nem az átmulatott éjszaka kétes mómora teszi őket vidámmá, hanem a reggel frisse. Újtipusú színészek ők már, nem a kávéházakban igyekeznek ellesni a színpadon megmintázandó alakjaikat, hanem a munka különböző órhelyein."

Arról az időről van szó, amikor egy színészről így irtak a lapok: "Megfelelő ideológiai képzettséggel Z. legjobb magyar anorózónk lehetne." Egy másik színész pedig a Hamlet-ben a szocialistát akarta ábrázolni a közönségnek.

Közben az is kiderült, hogy szocializmust építő közönségünk

még mindig igényli az operettet. Nosza rajta! Nézzünk új jelszavak után! Ne irtsuk ki az operettet, de "... az új operettnek gyökerében másnak kell lennie, mint ami a burzsoá színművészet talaján meghonosodott."

Néhány bemutató címe az 50-es évek első feléből: Bánk bán, Cigánybáró, Luxemburg grófja, Állami Áruház, Carmen, Fáklyaláng, Csárdáskirálynő.

A ma Szegeden játszó művészek közül akkoriban már találkozott a közönség Kovács János, Kátai Endre, Miklós Klára, Kormos Lajos és Mentess József nevével. Játszott Szegeden Lehoczky Zsuzsa, Kaló Flórián, 1956 után az új igazgató Vaszy Viktor lett.

A szocializmus építésének kezdeti időszakában társadalmunkban is voltak hibák, torzulások. Ezeket a színház is tükrözte művészi összteljesítményében. 1956 után azonban új lehetőségek adódtak a Nemzeti Színház számára is.

+

Miután egy "Marica grófnő" előadással a színház elbucsuzott az 50-es évektől, azt lehet mondani, több nagyobb irodalmi értékű darab került színpadra az új évtized elején. Azt hiszem, ennek az évtizednek kérdése: miért nem mutatnak be színházaink több mai drámát. Hol vannak a mai embert, napjaink színházlátogatóját leginkább érdeklő, friss drámai művek? Ha a Szegedi Nemzeti Színház ősbemutatóit áttekintjük, a kérdés nagyon is jogos. Az az érzésem, hogy városunk színháza nem tartozik az ország kezdeményező színházai közé. Sokkal inkább bátor a veszprémi, az egri és a kecskeméti színház.

"Szeged közönségének izlése - statisztikai átlagban legalábbis - erősen konzervatív" - olvastam a nem éppen hizelgő jellemzést egy, a város kulturális életét tárgyaló cikkben.

Amivel általában elégedettek vagyunk: az opera műsorpolitikája, tevékenysége. A kritikák nagy része elismerően szól az operabemutatókról, melyek azt a törekvést igyekeznek megvalósítani, hogy a romantikus operajátszástól véglegesen búcsút vegyenek. "Az olcsó hatásvadászatnak, a keresettségnek, az elmélyült színészi munkát helyettesítő ripackodásnak s a "romantikus" felfogott operatölmácsolás összes más kellékének és sallangjának mond az operatársulat határozott és végleges búcsút." Ezt példázza több előadásunk, pl. 1965-ben a Riglettó.

Az opera énekesei közül számosan kaptak figyelemreméltó külföldi meghívást, pl. Szalma Ferenc és Harmath Éva.

Az elmúlt évtizedben műsorra került többek között: Nők iskolája, Nóra, A kertész kutyája, Rómeó és Júlia, Éjjeli menedékhely, Pesti emberek, Rozsdatemető, Koldusopera, Hamlet, Csongor és Tünde, Trisztán, My fair Lady, Czillei és a Hunyadiak, Háború és béke, Édes fiam.

+

1969. okt. 11.-én és 13.-án három darab bemutatásával ünnepelte a Szegedi Nemzeti Színház fennállásának negyedszázados jubileumát. Mondhatnám azt, hogy ez az ünneplés is jellemző a színházra. A "Feketeszárú cseresznye" jólsikerült előadást ért meg - paródia formában az Egyetemi Színpad munkája nyomán. A Hét pofon-t e lap hasábjain "Szükséges Rossz"-nak nevezte egyik munkatársam.

Mi, egyetemisták talán a legértőbb és leghüségesebb látogatói, pártolói vagyunk a színháznak. Figyelmünket azonban aligha tartja fenn zenés játékokkal, középszerű drámákkal.

Az új évadra kívánunk a színháznak ... inkább: elvárjuk a színháztól, hogy értékes darabokat mutasson be nekünk, és megbízható, lelkes, tehetséges színészekkel ismertessen meg bennünket.

Az 1970/71-es évad nem okozott eddig még csalódást. A színház legnagyobb vállalkozása, a "NAGY IRÓK, NAGY SZEREPEK" immár a harmadik fázisába lépett. Elsőként GIRAUDOUX: PÁRIZS BOLONDJÁnak AURÉLIE szerepében láthattuk DAYKA MARGITOT, nem sokkal ezután pedig AJTAY ANDOR vendégjátékára került sor, HAUPTMANN: NAPLEMENTE ELŐTT jének főszerepében /CLAUSEN/. 1971

egyik első bemutatója volt /január 23.-án/ G.B. SHAW GANDIDA című ritkán látható darabja. MORELLT RÁDAI IMRE kiváló művész alakította. A vendégművészek eddig meg voltak elégedve és többé-kevésbé a nézők is. A multtal ellentétben a fővárosi művészek a produkció egészére leszerződtek, s az első próbától az utolsó előadásig részt is vesznek benne. Ugy hisszük, ebből a kezdeményezésből nemcsak a nézők, de a vidéki színjátszás is profitálhat.

E sorozat mellett az érdekes felfogású MÁRIA KIRÁLYNŐT /MADÁCH-átdolgozás/ is meg kell említenünk, annál is inkább, mivel a színház ezzel a darabbal emlékezett meg a 25 éves jubileumról.

/-szerk.-/

